

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ตามที่ได้กล่าวมา สถานประกอบการนวดแผนไทยเป็นธุรกิจบริการประเภทหนึ่ง ที่อยู่กับคนไทยมาช้านานและมีความสำคัญต่อคนในปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกจำเป็นของแต่ละบุคคล สถานประกอบการนวดแผนไทยจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ ทางภาครัฐจึงให้การสนับสนุนในการเปิดสถานประกอบการในประเทศ และต้องการผลักดันให้เป็นศูนย์กลางเพื่อสุขภาพของอาเซียน ทั้งนี้เพราะชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนไม่น้อยที่นิยมใช้บริการนวดแผนไทย ประกอบกับรูปแบบการให้บริการนวดแผนไทยสะท้อนถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยแต่ละภูมิภาค

แต่ทั้งนี้แล้ว สถานประกอบการนวดแผนไทยบางแห่ง ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมให้เป็นระเบียบเกี่ยวกับด้านมาตรฐานและความชำนาญของผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ หรือการที่จะกระทำให้สถานประกอบการมีความเท่าเทียมกัน ในเรื่องที่ต้องมีการตรวจสอบ หรือการควบคุมการจัดตั้งสถานบริการ การขออนุญาตไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขออนุญาตรับรองมาตรฐาน ใบอนุญาตที่เกี่ยวกับกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มิได้มีการกล่าวถึงมาตรฐานของสถานประกอบการนวดแผนไทยว่าจะมีกฎหมายควบคุมอย่างไร และมีผลอย่างไรหากไม่มีการปฏิบัติ จึงทำให้สถานประกอบการนวดแผนไทยไม่ได้รับความเชื่อถือจากผู้รับบริการ ซึ่งทำให้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดที่ต้องให้ผ่านมาตรฐานเดียวกันของคณะกรรมการ แต่ก็ยังไม่ได้กำหนดรายละเอียดหรือมีคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติให้เป็นขั้นตอน แม้ว่าจะกำหนดให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบให้เรื่องการจัดตั้งสถานประกอบการและมาตรฐานของสถานประกอบการ แต่ก็ยังไม่เห็นหน่วยงานใดรับเรื่องร้องเรียนเมื่อเกิดความเสียหาย หรือมีการปฏิบัติมิชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ กฎหมายที่ใช้บังคับนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพต่อการควบคุม ดูแลที่เพียงพอ และผู้ใช้บริการก็อาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากสถานประกอบการ หรือมีการกระทำที่ไม่เป็นธรรมอื่นๆ จากสถานประกอบการ

กฎหมายสำหรับการควบคุม ดูแล และการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพการนวดแผนไทย หรือเรียกโดยทั่วไปว่า “หมอนวด” หรือ “ผู้ให้บริการ” การประกอบอาชีพการนวดแผนไทยนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ การนวดไทยเพื่อรักษา และการนวดไทยเพื่อสุขภาพ แต่ทั้งสองนี้มีได้ อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายเดียวกัน กล่าวคือ การนวดไทยเพื่อรักษา อยู่ภายใต้การควบคุม และส่งเสริมตามพระราชบัญญัติประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติวิชาชีพแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 และกฎหมายที่เกี่ยวกับการ ควบคุม และส่งเสริมการนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2546) และประกาศสาธารณสุข เรื่องการกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อ เสริมสวย มาตรฐานของสถานที่ การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบเพื่อการ รับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเสริมสวยตามพระราชบัญญัติสถาน บริการ พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 การนวดแผนไทย จึงมีกฎหมายที่ใช้การควบคุม และการส่งเสริมหลายฉบับและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหลาย หน่วยงาน ทำให้มีบทบัญญัติที่แตกต่างและยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ และปัจจุบันกระทรวงแรงงาน มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านการนวดเพื่อผ่อนคลาย ไม่ใช่เป็นการนวดเพื่อบำบัดหรือการ รักษาโรค โดยผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมจะได้ใบรับรอง หลักสูตรของกระทรวงสาธารณสุขกับกระทรวง แรงงานมีความคล้ายกันมาก ผู้ให้บริการควรจะผ่านใบรับรองของกระทรวงใด พระราชบัญญัติคุ้มครอง และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ไม่มีการกำหนดคำนิยามคำว่า “การนวดแผนไทย” ให้ชัดเจน ประเภทการนวด ก็มีได้มีการแบ่งแยกไว้ให้ชัดเจนว่าการนวดแบบใดเป็นการนวดเพื่อ บำบัดหรือนวดเพื่อผ่อนคลาย อาจจะเป็นการกระทบกับการปฏิบัติหรือมีการแอบอ้างสรรพคุณ ในการให้บริการได้

ดังนั้น จากการศึกษาจึงพบว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ไม่สามารถให้ความ คุ้มครองด้านสุขภาพ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่จะได้ผลกระทบจากการประกอบกิจการ และมีความ บกพร่องขาดความชัดเจนและไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพหลายประการ ดังจะกล่าว ต่อไปนี้

1) การจำกัดความของคำว่า สถานประกอบการ

ความแตกต่างในการให้ความหมายของคำว่า นวดแผนไทย ในแต่ละฉบับให้คำนิยามไว้ ไม่เหมือนกันและบางฉบับก็ไม่ได้ให้คำนิยามไว้ ทำให้เกิดความสับสนและไม่มีความชัดเจนในการ จำกัดความจึงต้องอาศัยตีความเอาจากกฎหมายแต่ละฉบับที่ให้คำนิยามไว้จึง ส่งผลถึงปัญหาของ การตีความในการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ สถานประกอบการนวดแผนไทยถือได้ว่าเป็นสถานบริการ ประเภทหนึ่งหรือเป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ แต่สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มิได้

ให้คำจำกัดความไว้ หากจะต้องตีความตามกฎหมายนี้ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ หมายถึง สถานที่ตั้งเพื่อดำเนินกิจการ ได้แก่ กิจการสปา นวดเพื่อสุขภาพ หรือนวดเพื่อเสริมสวย เมื่อพิจารณาของลักษณะของกิจการแล้ว นวดแผนไทยมีการให้บริการนวดซึ่งทั้งสามกิจการนี้ มีการนวดเป็นทั้งหลักในการบริการและเป็นทั้งตัวประกอบในการบริการ ดังนั้นแล้ว จึงต้องอาศัยการตีความของคำว่า สถานบริการ หมายถึงสถานบริการที่ตั้งเพื่อให้บริการ โดยหวังประโยชน์ในการค้า ได้แก่ สถานอาบน้ำอบตัว หรือนวด ซึ่งมีผู้ให้บริการให้แก่ลูกค้า ดังนั้นลักษณะของสถานประกอบการนวดแผนไทยจึงเข้าข่ายเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ

จากการศึกษา เห็นได้ว่ายังไม่มีความชัดเจนในประกาศ ยังไม่มีมาตรการการควบคุมหรือคุ้มครองให้เห็นอย่างมีรูปธรรมแต่อย่างใด กฎหมายจึงยังไม่สามารถนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานประกอบการนวดแผนไทย

การนวดแผนไทยนั้นเข้าข่ายกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อประชาชนผู้เข้ารับบริการ ในด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุม ดูแลการประกอบกิจการให้เหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เข้ารับบริการ

(1) การควบคุมใบอนุญาตการจัดตั้งสถานประกอบการ

โดยเริ่มแรกของการเข้ามาควบคุม คือการจัดตั้งสถานประกอบการนวดแผนไทย ทางภาครัฐมิได้มีมาตรการเข้ามาควบคุมไว้เป็นการเฉพาะว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร การออกใบรับรองมาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข หรือจากหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ คือกิจการสปา นวดเพื่อสุขภาพ หรือนวดเพื่อเสริมสวย เห็นได้ว่าการนำกฎหมายมาใช้บังคับกับสถานประกอบการนวดแผนไทยนั้นยังไม่มีความชัดเจน ยังคงนำกฎหมายที่ใกล้เคียงที่สุดมาปรับใช้ ทำให้สภาพการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างครึ่งๆ กลางๆ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการ ในการขอใบอนุญาต อาจเกิดช่องว่างของกฎหมาย ตามกฎหมายสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในการขอใบอนุญาต กำหนดให้ผู้ขออนุญาตต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวง กฎหมายดังกล่าวไม่ได้ระบุไว้ว่าจะต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่ การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเสริมสวยตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 จึงเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศไทยยังมีความบกพร่อง เกิดช่องว่างให้เปิด

สถานประกอบการ โดยมีได้มีการจำกัดพื้นที่ และไม่สามารถควบคุมมาตรฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานเดียวกันได้

(2) การควบคุมมาตรฐานสถานประกอบการในการบริการ

เรื่องการขอจัดตั้งสถานประกอบการในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการหรือขอใบอนุญาตเกี่ยวกับกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แต่มิได้กำหนดถึงมาตรฐานของสถานประกอบการนวดแผนไทยว่าเป็นเช่นไรไว้เฉพาะ จึงต้องนำกฎหมายว่าด้วยสาธารณสุขมาปรับใช้ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข จะเห็นได้ว่าประกาศเกี่ยวกับเรื่องการออกใบอนุญาตและการเพิกถอนใบรับรองมาตรฐาน ในหมวด 3 ส่วนที่ 2 ได้ระบุถึงขั้นตอนและวิธีการในการขอออกใบรับรองไว้ แต่ไม่ได้กล่าวว่าหากไม่ผ่านมาตรฐานที่กำหนด จะมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร มีเพียงเฉพาะคำพิพากษาของศาลปกครองว่า หากสถานประกอบการไม่เป็นไปตามข้อกำหนดให้คณะกรรมการเตือนผู้ประกอบการแก้ไขให้ถูกต้องและกำหนดระยะเวลาในพอสมควร หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ยกเลิกการออกใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตนั้นเสีย และประเทศไทยนั้นมีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เข้ามาดูแลทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการ จึงเห็นควรที่จะกำหนดให้มีหน่วยงานเข้ามากำกับดูแลเพียงหน่วยงานเดียว โดยหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ในการเป็นผู้กำหนดข้อระเบียบและข้อบังคับในการดำเนินกิจการนวดแผนไทยในการขอใบอนุญาตจัดตั้งสถานประกอบการ การควบคุมมาตรฐานในด้านสุขภาพ สถานที ความปลอดภัย นอกจากนี้เป็นผู้ที่เข้ามาควบคุมบุคลากรทั้งผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ และกำหนดให้มีประกันภัย หากเกิดความเสียหายในอนาคต กำหนดความรับผิดชอบ และบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิด

(3) บทลงโทษ

บทลงโทษแบ่งออกเป็นสองกรณี กรณีแรกบทลงโทษต่อผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ เนื่องจากปัจจุบันการเข้ารับบริการมิได้มีการทำสัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือมีรูปแบบที่ชัดเจนจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาในการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้รับบริการ หากมีการปิดสถานประกอบการและเกิดความเสียหาย ยังไม่มีการกำหนดเรื่องค่าชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้รับบริการ เมื่อเกิดความเสียหายต้องนำกฎหมายเทียบเคียงใช้บังคับพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคมาใช้

กรณีที่สอง บทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่ในการใช้อำนาจโดยมิชอบในการออกคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อผู้ประกอบการ อาทิเช่น การขอใบอนุญาต การไม่ออกใบอนุญาต การไม่ต่อใบอนุญาต หรือการเพิกถอนใบอนุญาต วิธีการออกคำสั่งเหล่านี้มีลักษณะเป็นให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาได้ อาจก่อให้เกิดปัญหาการในการรับสินบนแก่เจ้าหน้าที่เพื่อต้องการให้มีใบอนุญาตหรือต่อใบอนุญาตตามแต่สภาพของสถานที่ให้บริการ

ไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงถือได้ว่าเป็นการใช้ดุลพินิจไม่ชอบโดยกฎหมาย ซึ่งพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ไม่ได้บทบัญญัติถึงบทลงโทษไว้เป็นการเฉพาะ

นอกจากนั้นแล้ว ในการต่อไปอนุญาต หากใบอนุญาตนั้นสิ้นอายุแล้ว ผู้ประกอบการจะต้องขอต่อใบอนุญาตต่อที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่หากผู้ประกอบการไม่ขอต่อใบอนุญาตนั้นและยังคงดำเนินกิจการต่อไป ไม่มีกฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้แต่อย่างใด

3) กฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรฐานการให้บริการ

สถานประกอบการนวดแผนไทย ปัจจุบันไม่มีการกำหนดมาตรฐาน คุณภาพ และความรู้ความเชี่ยวชาญจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้างจึงทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าเรื่องของมาตรฐานหรือคุณภาพของการให้บริการ ผู้ให้บริการจะมีใบรับรองที่ได้รับการอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรจากหน่วยงานของรัฐ สถาบัน หรือสถานศึกษาที่คณะกรรมการตรวจและประเมินมาตรฐานสถานประกอบการกลางรับรอง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในกิจการนวดเพื่อสุขภาพมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 และผ่านการทดสอบความรู้และประสบการณ์โดยคณะกรรมการตรวจและประเมินมาตรฐานสถานประกอบการกลาง และการให้บริการแก่ผู้รับบริการตามความรู้ความเชี่ยวชาญตามมาตรฐานที่อบรมมา ดังนั้นผู้ให้บริการมีความเชี่ยวชาญไม่เพียงพออาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้รับบริการได้

4) การส่งเสริมกิจการสถานประกอบการนวดแผนไทย

(1) มาตรการการเข้าถึงแหล่งเงินทุนนั้น สำหรับสถานประกอบการนวดแผนไทยนั้น ไม่ได้เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่สามารถขอการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติการลงทุนได้ หรือจะขอส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติเห็นว่าการส่งเสริมกิจการบริการ ซึ่งสถานประกอบการนวดแผนไทยเป็นกิจการประเภทบริการ แต่กฎหมายกำหนดขนาดและลักษณะของกิจการเอาไว้ ซึ่งไม่เหมาะสมเพียงพอที่จะขอการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายให้กับธนาคารในการปล่อยสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดย่อม แต่ธนาคารก็ไม่มี ความเชื่อมั่นในหลักประกันเพียงพอ ทำให้ไม่ค่อยมีธนาคารปล่อยสินเชื่อ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำที่จะเข้ามาส่งเสริมให้แก่ผู้ประกอบการดังนั้น เมื่อไม่มีเงินทุนทำให้ผู้ประกอบการไม่ขยายตัวเท่าที่ควร ทำให้มีการผูกขาดโดยบริษัทที่มีเงินทุนสูง

(2) มาตรการส่งเสริมมาตรฐานผู้ให้บริการ เพื่อพัฒนาส่งเสริมแรงงานฝีมือ และการผลิตบุคลากรในด้านนี้ทางภาครัฐ ได้กำหนดการดำเนินการส่งเสริมในแต่ละภูมิภาคให้มีการฝึก

อาชีพแก่บุคลากร เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการที่เอื้ออำนวยที่ได้อยู่แล้ว แต่เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันควรจะปรับปรุงหลักสูตรการสอนให้ไปในทิศทางเดียวกันด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

ตามที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษา ตลอดจนถึงบทบาทและมาตรการของภาครัฐในการควบคุมสถานประกอบการนวดแผนไทย ในการเข้ารับบริการ หรือการจัดตั้งสถานประกอบการนวดแผนไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วถึงสภาพปัญหา และอุปสรรคที่ทำให้การใช้บังคับของกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้สถานประกอบการนวดแผนไทยให้มีความเท่าเทียมและมีมาตรฐานเดียวกัน ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามที่กล่าวมาข้างต้นดังนี้

ประการแรก ควรจะมีการบัญญัติกฎหมายให้คำนิยามของคำว่า “นวดไทย” ไว้โดยเฉพาะ แม้ว่าในพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ได้กำหนดไว้ชัดเจนเป็นการให้คำจำกัดความเฉพาะการนวดเพื่อรักษาเท่านั้น แต่มิได้กำหนดว่าการนวดเพื่อผ่อนคลายมีความหมายเช่นไรเพื่อประโยชน์ในการตีความและการใช้กฎหมายที่ถูกต้อง ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยควรให้คำนิยามคำว่า “นวดไทย” ไว้เป็นการเฉพาะ แล้วจึงแยกประเภทของการนวดระหว่างการนวดไทยในสถานพยาบาลกับการนวดแผนไทยในสถานประกอบการ ไม่ให้เกิดความสับสนในการใช้บังคับ เนื่องจากการศึกษามาแล้ว การนวดไม่ได้มีเฉพาะการนวดเพื่อผ่อนคลายและนวดเพื่อรักษาเท่านั้น สบายบางประเภทมีการนวดในการให้บริการด้วย จึงมีความจำเป็นในการให้คำจำกัดความ และควรให้คำนิยามคำว่า สถานประกอบการนวด ให้ชัดเจน

ประการที่สอง มาตรฐานของสถานบริการนั้น ควรมีการนำมาตรฐานสถานบริการที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีมาตรฐานเดียวกัน และมีการจำแนกประเภทของความถนัดและความเชี่ยวชาญที่ได้ผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ และให้อยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง จะทำให้สามารถตรวจสอบ และดำเนินการเกี่ยวกับสถานบริการที่ไม่มีคุณภาพ อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยทั่วไป และผู้เขียนเห็นว่าควรจะให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้มีอำนาจในการควบคุม ดูแลในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะและมีกำหนดกฎเกณฑ์การจัดตั้งสถานประกอบการให้ชัดเจนเช่นเดียวกับกฎหมายสาธารณสุขสิงคโปร์หรือสหรัฐอเมริกา ที่มีกฎหมายควบคุมเป็นเอกเทศโดยเฉพาะ

ประการที่สาม ควรกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้บริการในส่วนของความรู้ ความเชี่ยวชาญในการให้บริการชัดเจนเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้มีผู้เชี่ยวชาญที่มีมาตรฐานเหมาะสมตามรูปแบบของนวดแผนไทย ซึ่งควบคุมดูแลตามประกาศกระทรวง แต่ประกาศกระทรวงสาธารณสุข มิได้มีการกำหนดบทลงโทษเพื่อควบคุมการประกอบอาชีพให้เป็นไปอย่างสุจริตและตามหลักวิชาชีพ ดังนั้น

ควรมีการปรับปรุงในการเพิ่มบทกำหนดโทษ ซึ่งบทลงโทษอาจจะมีหลายสถาน ตามระดับความผิด เช่น การพักใบอนุญาต การเพิกถอนใบอนุญาต อาจจะมีทั้งจำคุกหรือปรับ เพื่อลงโทษผู้ให้บริการ หรือผู้เชี่ยวชาญที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง เพื่อที่จะมีวัตถุประสงค์ในการที่ยกมาตรฐานหรือคุณภาพของผู้ประกอบการ และความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายจากการได้รับบริการ

ประการที่สี่ ควรมีองค์กรของผู้บริโภคเพื่อให้ความช่วยเหลือด้วยตนเอง หากมีกรณีในการให้บริการที่ไม่เป็นไปตามแบบแผน จนเกิดความเสียหาย เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ

ประการที่ห้า กระทรวงสาธารณสุขควรขอความร่วมมือจากกระทรวงแรงงานเพื่อให้มีมาตรการในการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนไทยที่มีความสนใจเรื่องนวดแผนไทย เข้าอบรมเพื่อศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้ให้เป็นอาชีพที่รัฐ ต้องเข้าสนับสนุนและส่งเสริมใช้เรื่องค่าใช้จ่าย และเมื่ออบรมกำหนดตามสูตรควรมีใบประกาศรับรองผ่านการอบรม ทำให้มีการพัฒนาและมาตรฐานไปในทางเดียวกัน

จากข้อเสนอแนะของผู้เขียน เห็นว่า การจัดทำร่างพระราชบัญญัติขึ้นใหม่เพื่อการควบคุมการนวดโดยเฉพาะนั้น อาจจะใช้เวลานานในการพิจารณาถึงรายละเอียด จะต้องอาศัยความคิดเห็นขององค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ให้เป็นกระบวนการควบคุมไปในทิศทางเดียวกัน ในการแก้ไขเพิ่มเติมคำนิยามคำว่า การนวดไว้ในเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นประโยชน์ในการตีความหมาย และจะได้ไม่มีความสับสนกับคำว่า “การนวดไทย” ตามพระราชบัญญัติการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 นอกจากนี้แล้ว เพื่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการต่อไป เมื่อกำหนดนิยามของคำว่า การนวด แล้ว การกำหนดมาตรฐานของสถานประกอบการเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันนั้น อาจจำแนกเป็นประเภทตามความถนัดและความเชี่ยวชาญ และจัดตั้งหน่วยงานรับเรื่องร้องเรียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ผู้ให้บริการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ใช้บริการ หรือสถานประกอบการได้รับความเสียหายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ